

**Державний вищий навчальний заклад
«Ужгородський національний університет»
Міністерства освіти і науки України**

**Електронне наукове видання
«Порівняльно-аналітичне право»**

№ 1, 2020

**Ужгородський національний університет
Ужгород 2020**

УДК 001:34
ISSN 2524-0390

Порівняльно-аналітичне право – електронне наукове фахове видання юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор: Бисага Ю.М. – д.ю.н., професор

**Члени редакційної
колегії:**

Белов Д.М. – д.ю.н., професор

Булеца С.Б. – д.ю.н., доцент

Громовчук М.В. – к.ю.н., доцент

Заборовський В.В. – д.ю.н., доцент

Лазур Я.В. – д.ю.н., професор

Менджул М.В. – к.ю.н., доцент

Дешко Л.М. – д.ю.н., професор

Ондрова Юлія – к.ю.н. (Словацька Республіка)

Видання «Порівняльно-аналітичне право» включено до переліку наукових фахових видань, в яких можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукових ступенів доктора і кандидата наук з юридичних дисциплін.

Наказ Міністерства освіти і науки України № 463 від 25 квітня 2013 р.

Електронне наукове фахове видання «Порівняльно-аналітичне право» включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)

*Рекомендовано до опублікування Вченою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет», протокол № 2 від 03.03.2020 року*

Коцкулич В.В., Берч С.С. СУД ПРИСЯЖНИХ ЗА АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОЮ (КЛАСИЧНОЮ) МОДЕЛЛЮ: СУТНІСНІ ОЗНАКИ.....	621
Мунгтай Н.О. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ АДВОКАТУРИ НА НАЦІОНАЛЬНОМУ РІВНІ ПОРІВНЯНО З МІЖНАРОДНИМ ДОСВІДОМ.....	624
Романок В.В. ЩОДО ДОЦІЛЬНОСТІ ВДОСКОНАЛЕННЯ ІНСТИТУТУ ДИСЦИПЛІНАРНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ АДВОКАТА В УКРАЇНІ: ОКРЕМІ АСПЕКТИ.....	627
РОЗДІЛ 11	
МІЖНАРОДНЕ ПРАВО	
Баша К.А. ЩОДО ПИТАННЯ ТЛУМАЧЕННЯ ПОНЯТЬ «КАТУВАННЯ», «НЕЛЮДСЬКЕ ПОВОДЖЕННЯ», «ТАКЕ, ЩО ПРИНИЖУЄ ГІДНІСТЬ, ПОВОДЖЕННЯ ЧИ ПОКАРАННЯ» ВІДПОВІДНО ДО ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ.....	632
Біла-Кисельова А.А. ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В ПЕРІОД ПОШИРЕННЯ COVID-19: НАЦІОНАЛЬНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД	635
Бундз Р.О. НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО ДЕРЖАВ, ЩО РЕГУЛЮЄ ПИТАННЯ, ПОВ'ЯЗАНІ З ПОВЕРНЕННЯМ АБО РЕСТИТУЦІЄЮ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ.....	639
Гець І.В. ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКІ ЦІННОСТІ І ПРАВА ЛЮДИНИ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОМУ КОНТЕКСТІ.....	642
Григоров О.М. ДЕЛІМІТАЦІЯ ПОВІТРЯНОГО ТА КОСМІЧНОГО ПРОСТОРУ: ОСНОВНІ ПІДХОДИ.....	646
Дешко Л.М., Буличева Н.А., Альонкін О.А., Дерунець Н.О., Михайловський В.І. МІЖНАРОДНИЙ ТРАНСФЕР ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ПРИНЦИП МЕРЕЖЕВОГО НЕЙТРАЛІТЕТУ ТА ЇХ РОЛЬ В РОЗВИТКУ ЦИФРОВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	650
Dotsenko R.A. SELF-DETERMINATION RIGHT IN THE CONTEXT OF FALKLANDS CONFLICT.....	654
Клецова Н.В., Волченко Н.В., Курило О.М. НАУКОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МІЖНАРОДНО-ПРАВОВОГО ДОСВІДУ РЕГУЛЮВАННЯ ПРАЦІ ТРУДОВИХ МІГРАНТІВ У НІМЕЧЧИНІ В РАМКАХ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН.....	659
Прогонна О.О. РОЛЬ ОСОБЛИВИХ ТА ОКРЕМИХ ДУМОК У ПРАКТИЦІ МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН.....	664
Стельмахов В.Ю., Бондарчук В.Я. ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАБОРОНИ ДИСКРИМІНАЦІЇ В КОНТЕКСТІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ КОНВЕНЦІЇ.....	668
Сухопар А.А., Мананкова І.В. ПИТАННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ МЕХАНІЗМУ ВИКОНАННЯ РІШЕНЬ ЄСПЛ.....	671
Тітко Е.В., Божук І.І. ПРАВО НА ЗМІНУ ПО БАТЬКОВІ: ПРАКТИКА ЄСПЛ ТА ДОСВІД УКРАЇНИ.....	674
Чердниченко К.Ю., Кохан А.С. ТОРГІВЛЯ ЛЮДЬМИ У СВІТЛІ СТАТТІ 4 ЄСПЛ: ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ТА СУДОВА ПРАКТИКА.....	679
Шельчук Т.С., Глинська О.В. ЕФЕКТИВНІСТЬ РОЗСЛІДУВАННЯ В КОНТЕКСТІ СТ. 2 ЄСПЛ.....	682
РОЗДІЛ 12	
ФІЛОСОФІЯ ПРАВА	
Мельничук Ю.І. ЕКОСОФСЬКЕ ПІДґРУНТЯ АЛЬТЕРНАТИВНИХ СПОСОБІВ ВИРІШЕННЯ ЕКОЛОГО-ПРАВОВИХ КОНФЛІКТІВ.....	685
Палий О.Н., Форманок В.В. ПРИЧИНА И СЛЕДСТВИЕ В ПРАВЕ.....	688
РЕЦЕНЗІЇ	
Бслов Д.М. РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ВАЛЕРІЯ СИРОВАЦЬКОГО «ДЕРЖАВНИЙ ПРИМУС: ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ».....	690
Ніщима С.О. РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ Н.І. АТАМАНЧУК «ПРАВОВІ ОСНОВИ НЕПРЯМИХ ПОДАТКІВ В УКРАЇНІ».....	692
Щербанюк О.В. РЕЦЕНЗІЯ НА МОНОГРАФІЮ ЧЕЧЕРСЬКОГО ВІКТОРА ІВАНОВИЧА «ПРАВО НА РЕПРОДУКЦІЮ (ВІДТВОРЕННЯ) В СИСТЕМІ ОСНОВОПОЛОЖНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ: КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВЕ ДОСЛІДЖЕННЯ».....	693

**СУД ПРИСЯЖНИХ ЗА АНГЛО-АМЕРИКАНСЬКОЮ (КЛАСИЧНОЮ) МОДЕЛЛЮ:
СУТНІСНІ ОЗНАКИ****THE JURY COURT ON ANGLO-AMERICAN (CLASSICAL) MODEL:
ESSENTIAL SIGNS****Коццулич В.В.,***кандидат юридичних наук,
старший викладач кафедри конституційного права
та порівняльного правознавства
юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»***Берч С.С.,***судовий експерт сектору фізико-хімічних досліджень
відділу досліджень матеріалів, речовин і виробів
Закарпатського науково-дослідного експертно-криміналістичного центру
Міністерства внутрішніх справ України*

Стаття присвячена дослідженню сутнісних ознак англо-американської (класичної) моделі суду присяжних. Аргументовано, що впровадження класичної моделі суду присяжних має своєю першопричиною взаємне шанобливе правовідношення між державою та громадянським суспільством з високим рівнем правової свідомості. Визначено, що європейська модель суду присяжних є альтернативою класичній моделі, проте серед сучасних науковців побутує думка, що такий різновид здійснення судочинства не може розглядатися як суд присяжних, функціонування якого передбачає розмежування повноважень професійних суддів і присяжних у судовому засіданні. Встановлено, що існування суду присяжних з погляду англо-американської правової моделі є стратегічно важливим в аспекті запобігання судовій помилці. Визначено, що однією з особливостей класичної моделі суду присяжних є наявність у судовій системі як професійних суддів, так і присяжних, а також чітке розмежування компетенції суддів і присяжних. У ході дослідження зроблено висновок, що рішення присяжних у більшості країн, які використовують англо-американську модель суду присяжних, не повинно бути вмотивованим, присяжні не повинні пояснювати прийняті ними рішення незалежно від його змісту (обвинувального чи виправдовувального) на відміну від європейської моделі суду присяжних (в аспекті забезпечення права на справедливий суд). Встановлено, що безперечним позитивом суду присяжних англо-американської (класичної) моделі є те, що рішення по справі приймається колегіально, таким чином зменшуючи ризик неправомірного впливу. Визначено, що недоліками здійснення судочинства за участю присяжних незалежно від моделі суду присяжних є відсутність у таких осіб юридичної освіти, непрофесійний підхід до вирішення судової справи, а також те, що присяжні часто виносять вердикти на основі емоційного сприйняття ситуації, що є предметом судового засідання.

Ключові слова: судова влада, судочинство, присяжні, англо-американська модель суду присяжних.

The article is devoted to the study of the essential features of the Anglo-American (classical) model of jury trial. It is argued that the introduction of the classic jury trial has as its root cause a mutually respectful legal relationship between the state and civil society with a high level of legal awareness. It has been determined that the European model of jury trial is an alternative to the classical model, but among modern scholars there is an opinion that such a type of judicial proceedings cannot be considered as a jury trial, the functioning of which involves the separation of powers of professional judges and jurors in a court session. It has been established that the existence of a jury in terms of the Anglo-American legal model is strategically important in the prevention of error. It is determined that one of the features of the classic jury trial model is the presence in the judicial system of both professional judges and jurors, as well as a clear delineation of the competence of judges and jurors. The study concluded that jury decisions in most countries that use the Anglo-American model of jury trial should not be reasoned, juries should not explain their decisions regardless of their content (indictment or acquittal), unlike the European court model jury (in terms of ensuring the right to a fair trial). It is established that the undisputed positive of the jury of the Anglo-American (classical) model is that the decision in the case is taken collectively, thus reducing the risk of undue influence. It is determined that the disadvantages of conducting jury trials, regardless of the jury's model, are the lack of such legal education, unprofessional approach to the court case, and the fact that jurors often make judgments based on the emotional perception of the subject matter of the court meeting.

Key words: judiciary, trial, jury, Anglo-American model jury trial.

Постановка проблеми та її актуальність. Відправлення правосуддя судом присяжних як форма безпосередньої (прямої) участі народу в здійсненні судочинства завжди було предметом гострих дискусій. Здійснення судочинства за участю присяжних у класичному вигляді є притаманним для держав, де існує однаково усвідомлення права й правової дійсності, де позитивне взаємне сприйняття держави й людини є аксіомою, оскільки формувалося століттями й було сформовано успішно. З огляду на вищезазначене розгляд проблематики суду присяжних англо-американської (класичної) моделі є вкрай актуальним і доцільним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання відправлення правосуддя судом присяжних були висвітлені в працях таких дослідників, як С.В. Гладій, К.Ф. Гуценко, В.В. Коллох, Т.В. Коротун, О.В. Новиков, Н.С. Солнишкіна, А.А. Солодков, В.М. Тертишник та інші. Разом із тим такі дослідження дають фундамент для глибшого й детальнішого розгляду проблематики здійснення судочинства судом присяжних власне класичної моделі.

Метою статті є визначення сутнісних ознак й особливостей англо-американської (класичної) моделі суду присяжних.

Виклад основного матеріалу дослідження й отримані результати. Станом на сьогодні спостерігається численна кількість дискусій щодо розмежування форм участі народу в здійсненні судочинства. Так, на думку науковця С.В. Гладія, доцільно виділяти лише дві форми участі громадянства в здійсненні судової влади. До них дослідник відносить такі інститути: 1) мирових суддів; 2) народних засідателів, шефенів і присяжних. Ознакою, що об'єднує обидва вищезазначені елементи, є наявність ідентичного суб'єкта. Так, до осіб, які беруть участь у здійсненні судочинства в обох випадках, належать члени громади, які проживають на території, що перебуває у віданні того чи іншого суду. Водночас підставами для розмежування досліджуваних таких правових інститутів є способи залучення громадянства до відправлення правосуддя. Так, перша категорія характеризується тим, що обирається

в межах конкретного переліку претендентів, друга своєю чергою – «через свідомий вибір громадськістю особи, яка користується повагою, авторитетом і довірою відповідної територіальної громади». Іншою ознакою, що дає можливість розмежовувати обидві форми участі народу в здійсненні судочинства, є різний правовий статус суб'єкта, що обумовлений особливостями функціонального призначення. Якщо мирові судді здійснюють швидше «допоміжні» повноваження, то шефени, присяжні й засідателі наділені підвищеним рівнем відповідальності перед громадськістю. Учений дійшов висновку, що найбільш оптимальною формою безпосередньої участі суспільства є виборні мирові судді [2, с. 112].

Сучасні дослідники виокремлюють дві моделі суду присяжних – англо-американську (класичну) та європейську. Кожна з зазначених систем характеризується своєрідними особливостями добору присяжних, а також виконання ними судових функцій. Так, європейська модель суду присяжних характеризується колегіальним прийняттям рішення стосовно вини, правової оцінки суспільно-небезпечної дії й визначення заходів примусового державного впливу [6, с. 726]. Хоча європейська модель суду присяжних є альтернативою класичній моделі, серед сучасних науковців побутує думка, що такий різновид здійснення судочинства не може розглядатися як суд присяжних, «сутність якого полягає в особливій конструкції процесу за участю народного елемента з розподілом компетенції між професійними й непрофесійними суддями» [8, с. 26].

У XVIII ст. Блекстоун (Blackstone) назвав суд присяжних основою «сильного і двостороннього бар'єра» між свободами народу та прерогативою корони й обґрунтував таку позицію тим, що кожне обвинувачення повинно бути підтверджене рівним виборчим правом дванадцяти осіб, обраних довільним шляхом. Фундаментальне рішення законодавчого органу щодо специфіки й особливостей здійснення судової влади судом присяжних обумовлене наділенням повноваженнями щодо вирішення долі обвинувачених особам, які не займаються здійсненням судочинства на професійній основі, знайшло своє вираження в кримінальному законі, який закріплює засади участі громадськості у визначенні провини чи невинуватості [10].

Впровадження класичної моделі суду присяжних має своєю першопричиною взаємне шанобливе праводіношення між державою й громадянським суспільством з високим рівнем правової свідомості. Взаємоповага й довіра між владою й народом обумовлена основною метою так званого «суспільного договору», який розмежує компетенцію професійного судді й присяжного задля прийняття найбільш ефективного судового рішення в конкретному провадженні [8, с. 15].

Слід зазначити, що до моменту прийняття Конституції Сполучених Штатів і Бїллі про права інститут суду присяжних майже повсюдно практикувався, журі присяжних з функціями дізнання було започатковано франкськими завойовниками для укріплення прав короля. Генріх II підтримував цей тип провадження, оскільки намагався встановити контроль над механізмом правосуддя, спочатку в цивільному процесі, а згодом і в кримінальних справах.

Розробники федеральної конституції й конституцій штатів прагнули не тільки створити незалежну судову систему, але й гарантувати всі необхідні умови задля забезпечення судового провадження від свавілля й зловживання повноваженнями. Окрім цього право на розгляд справи судом присяжних справедливо визначалося однією з гарантій запобігання тиску на суд з боку органів державної влади.

Таким чином, однією з особливостей класичної моделі суду присяжних є наявність у судовій системі як професійних суддів, так і присяжних, а також чітке розмежування компетенції суддів й осіб, що здійснюють судочинство не як

основний вид діяльності. Специфіка цієї ознаки в тому, що присяжні лише визначають, винна особа чи ні, а от безпосередньо покарання за наявності вини призначає власне суддя.

Вердикт суду присяжних виноситься самостійно, без участі осіб, котрі займаються судочинством на професійній основі. Лише після того, як присяжні прийняли рішення про винуватість, суддя визначає розмір і вид покарання [7, с. 133]. Щодо розподілу повноважень суддів і присяжних, то Ю. Асадчев справедливо розмежує їхні ролі на вирішення «питання факту» й «питання права». Також дослідник виокремлює й таку ознаку класичної моделі суду присяжних, як «відстороненість» таких осіб від судового провадження, під яким розуміє відсутність можливості ставити запитання самостійно [1].

Водночас оцінка доказів присяжними здійснюється у ході судового провадження, тобто вони не ознайомлюються з матеріалами справи до засідання.

Під час розгляду справи, завданням присяжних є визначення наявності власне події злочину, а також винуватості особи в його вчиненні. Також присяжні повинні встановити, виходячи з обставин справи, можливість поблажливого ставлення до підсудного [5, с. 72].

Характерною ознакою суду присяжних англо-американської моделі є також те, що рішення присяжних у більшості країн за умови відправлення такого роду судочинства (виняток становить, до прикладу, Іспанія) не повинно бути вмотивованим незалежно від його змісту (обвинувального чи виправдовувального) на відміну від європейської моделі суду присяжних (в аспекті забезпечення права на справедливий суд). Окрім цього за законодавством значної частини держав, які застосовують класичну модель суду присяжних, перегляд рішення такого суду є можливим лише «за наявності істотних порушень процесуального законодавства» [7, с. 133].

Слід зауважити, що для США є притаманними різні способи формування списку присяжних. Водночас завданням формування такого переліку займається відповідальна особа – судовий чиновник. Однією з умов ефективного виконання ним своїх повноважень є залучення до списку присяжних осіб з максимально різних верств суспільства [4, с. 43].

На наше переконання, безперечним позитивом суду присяжних англо-американської (класичної) моделі є те, що рішення по справі приймається колегіально, таким чином зменшуючи ризик неправомірного впливу [9, с. 223]. Водночас недоліками здійснення судочинства за участю присяжних незалежно від моделі суду присяжних є відсутність у таких осіб юридичної освіти та, отже, непрофесійний підхід до вирішення судової справи. Попри це деякі вимоги до осіб, залучених до судового розгляду в ролі присяжних, все ж установлені. Так, у США й Англії визначений віковий ценз – від 18 років [3, с. 13].

Окрім цього суд присяжних на момент виконання своїх процесуальних повноважень керується в основному власними уявленнями щодо переконливості аргументів кожної зі сторін. Тому ще одним негативним моментом тут є те, що присяжні часто виносять вердикти на основі емоційного сприйняття ситуації, що є предметом судового засідання.

Так, судова система США передбачає два варіанти розгляду справи в судовому засіданні – здійснення судочинства професійними суддями й суди присяжних. Знання відмінностей між ними, а також переваг і недоліків кожного з них є важливою складовою підготовки ефективного стратегії судового розгляду юридичних спорів. Існування суду присяжних з точки зору англо-американської правової системи є стратегічно важливим в аспекті запобігання судовій помилці. Поряд із цим беззаперечним є той факт, що вкрай недоцільно вважати, що судове провадження, яке проводиться професійними суддями, не є справедливим. Розгляд справи професійним судом вбачається найбільш доцільним, коли особа потребує швидкого

вирішення юридичного питання. Такі судові засідання, як правило, займають менше часу, ніж за участю суду присяжних, оскільки фактично «омінають» процес відбору журі й навчання [11].

Висновки. На основі вищенаведеного доходимо до висновку, що головними ознаками класичної моделі суду присяжних є такі: 1) наявність у судовій системі як професійних суддів, так і присяжних; 2) чітке розмежування компетенції професійних і «непрофесійних» суддів (присяжні лише визначають, винна особа чи ні, а от безпосе-

редньо вид і розмір покарання за наявності вини призначає власне суддя); 3) оцінка доказів присяжними здійснюється в ході судового провадження, тобто вони не ознайомлюються з матеріалами справи до засідання; 4) рішення по справі приймається колегіально, таким чином зменшується ризик неправомірного впливу; 5) рішення присяжних у більшості країн за умови відправлення такого роду судочинства не повинно бути вмотивованим; 6) перегляд рішення суду присяжних є можливим лише за умови порушення процесуального аспекту вирішення справи.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Асадчев Ю. Суд присяжних: загальна характеристика та особливості імплементації в Україні. URL: <http://lexliga.com/ua/novosti/sud-prisyazhnyix-obshhaya-karakteristika-i-osobennosti-implementaczii-v-ukraine>.
2. Гладій С.В. Лепитимність судової влади : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.10. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків, 2014. 207 с.
3. Головненков П.В. Уголовно-процессуальный кодекс Федеративной Республики Германии. Strafprozessordnung (StPO) : науч.-практ. коммент. и пер. текста закона. Москва : МГЮА. 2012. 404 с.
4. Гуценко К.Ф. Основы уголовного процесса США. Москва : Изд-во МГУ. 1979. 246 с.
5. Колюх В.В. Інститут суду присяжних в Україні в контексті зарубіжного досвіду. Actual problems of international relations. Release. 2017. № 131. С. 68–78.
6. Новиков О.В., Коротун Т.В. Англо-американська модель суду присяжних для України. Досвід США для України. *Молодий вчений*. 2018. Т. 56. №. 4. С. 726–729.
7. Солодков А.А. Сучасні світові моделі суду присяжних. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія «Юриспруденція»*. 2014. № 10-2. Т. 2. С. 133–135.
8. Солодков А.А. Теоретичні основи та практика здійснення провадження в суді присяжних в Україні : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09. Харків, 2015. 219 с.
9. Тертишник В.М., Солнишкіна Н.С. Суд присяжних: суть ідеї та її мімікрія при реформуванні кримінального судочинства України. *Право і суспільство*. 2012. №. 3. С. 221–224.
10. Jury trial. Legal Information Institute. Cornell Law school. URL: <https://www.law.cornell.edu/constitution-conan/amendment-6/jury-trial>.
11. What is the difference between a bench trial and a jury trial? URL: <https://www.rms-law.com/Articles/What-is-the-Difference-Between-a-Bench-Trial-and-a-Jury-Trial.shtml>.